

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Сөвдиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 220 (III7)

1979 чылдың сентябрь 21, пятница

1925 чылда үнелелеттинген

Өртүө 2 көп.

ДУЖУТ АЖААЛДАЗЫНГА, МАЛ ЧЕМИ БЕЛЕТКЕЛИНГЕ — ТЕМП БОЛГАШ ШЫНАР

АГААРГА ШАМНАВАЙН, АЖЫЛДААР

СӨЗҮНГЕ ЭЭ БОЛГАННАР

Хүннүң алдын херелдери бедик тайга, сынар баштарыга чаа-ла шовуң чорда «Искра» совхозун Чангыс-Хадымда таражыларын турдаанда ол-бо шөлдериңе, күш-ажыл хайыккан турган. Механизаторлар өртүңи хүн-биле чаржалдык хову корабалырын башкарыпканша чаагай үнгөн тараалары салганды кезип, чамдыктары тавычаларын бастырып чоруу турар.

Чангыс-Хадымдын механикаторлары чай-шөлүн чок ажалдаан турда совхозтун кол агроному эш Балдохонов-биле удурашкан ажыл-херекти дугайын сонугардыныс.

— Бистер бо чылдын 3 муң ажыл гектар черде тараа культураларын дужутуу аяктаган бис. Бир гектардан ортума-биле 12-13 центнериң чамдык үстүктүрдүк аяктаган дужутуу аяктаган бис. Мычалда-да байдал берсе, техника челдерин турар — деп, ол чыгуалады.

Шынар-ла ажалданган темпиза куду. Кол культура — кызыл-тасты август 20 үзүнде ажаап кирсе-даа, сентябрь 18-ке чедир чүгө 687 га черин тараанын ажаап алган. Ычанганш барык 2 муң тектар кызыл-тасты сыпта хөвөр. Шөлдерде кызыл-тасты эрттир белиң үнгөш, бышкак чытмыз-лап алган. Ону ажаары улам-на-варыдап турар.

Хайыраап тарааны чогуур үзүңде чидирг чокка ажаап ажаап дие чүгү кыла эки? Ажаа дамаарыштыр кол агрономуң тайгаларың мидиң:

— Ажаалдаа нитриң-биле 16 комбайн бар. Комбайнер бүрүз шөлге чыгып-лаа тараа

кагыс даш демисежиң турар. Чидирг болурун-биле комбайннарның моторларын чамды планкаларын адырган болган оларын долганыр дүргенин ажаапкан. Комбайн бүрүзүн тараа төгүбөс кылаат жаарыштырган, тараа бастырган, артылар черлерин өй-көп.

Ажаалданган темпизин дүргөдир сорулга-биле сентябрь 10-дан эгелеп, комбайнерлерниң ажылын ийи элечкеге шилтиркен. Мычалда-ла ажаапканша тараа ам-даа хей. Ону аргаалы болза чыгыр кезип ала дээр. Совхозта жааткалың чүгө дөрт комбайн бар. «Барлык» совхоз дөрт комбайн чоруур болган. Ол сураг барган. Ажаалданган ажылчын план сураг сентябрь 27-ке доозар дөң, ол ам болдунас.

Агроном эш Балдохонов дужут ажаалданган үк ажалда-а чыгыр оожум темп-биле чоруу турарын колдуу-ла агаар-бойдустан тараама чок байдалыга шамнап турар. Ол шын эвес. Бир эвес бар аргаларың чөп ажылгаан болза, байдал моон эки турар ийиң. Совхозта 16 комбайн бар-дыр. Ычанганш тараа культураның нитриң-биле 3320 га. Ычанганш кезге бир комбайн-ла 207 га чер онаарың. Ол дөрге удуз эвес норма-дыр.

Күсүк хову ажылдарын чангыс талаалайың, ону комбиндистин чоруурун чугула. Мычалда-ла «Искра» совхоз саян ажаалдааның болган күсүк чөп андырдыгың кичинейт улгандырап турар. Чуд дие, бо неделаның баштайгы хүнеринге чедир чүгө 70 га черниң саваның бөлгөн

болган 600 га чери андырган. Күсүк хову ажылдарында шалыкчы механикаторлар, тараама чок деп болбас. Комбайнер Шума Ондар, Борбай-оол Монгуш, Соругла Ооржак хүн норманын доктаады ажаалдаан эгеледен бээр түз-тузуңда 130, 170 тонна тарааны бастырган.

«Искра» совхозтун дирекциясы, партия, ажылчын комитеттери ажаалда үзүңде чидирг-биле демисел чоруулар беш кижиге составты комбинистин тургускан. Комиссия дужутуң чидиргин болдуруба дөң, чамдык ажылдарын кылып чоруткан.

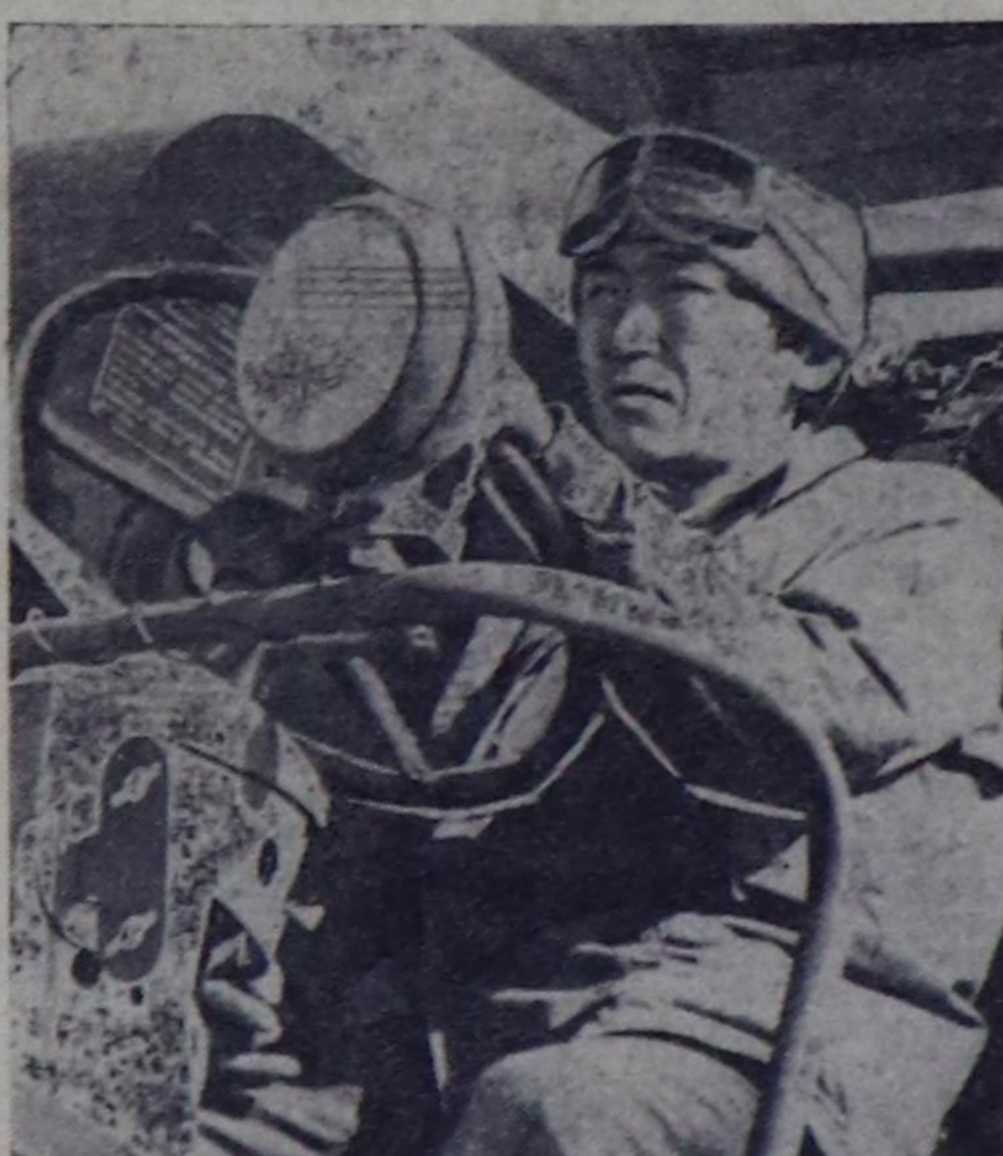
Совхозтун төп шамнады тараа кургалыр чер чок. Оң чылдагалың-биле күрүңге шык тарааны чорууду турар. Шык тараа эки артылатымас деп чүгө база билиңгир. Ол чорук удуз чидиргин болдуруу турар. Чижээ, совхоз күрүңге 461 тонна тараа дужааган. Оң 80 тонназы боктуң, шык болган даш нитриң планга кириштирбөөң. 80 тонна тарааның ортө 8 муң ажыл рубль болур. Ол дөрге, совхозка биче эвес караалды.

Дүңгө элечкеге ажалдап турар комбайнерлерниң талазында тарааны «челдээр», «сорулаар» чоруктар ам-лаа бар. Оруктарын онгул-чигил черлеринде төгүлгөн тарааны бо-ла көрүп болур. Ычанганш «Искра» совхозта тарааның чидиргин-биле демисел ам-лаа колпак. Тараа ажаалданган темпиза оожум чоруу турар.

Оңу беш чылдын дөрткү чылында «Тес-Хем» совхозтун механикаторлары нитриңиң малынга четир чөмү белеткээр дөң социалисттик хүлээлгезинге ээ болганар. Механизаторлар 3 эвенонун планы 800-800 тонна турган. Олар пландан ажыр 200-200 тонна мал чөмү белеткел алыр деп социалистик хүлээлгени алгаш, согондун сөзүң боттандырын шыдаанар. Нитриңиң малынга чөм белеткээр бригадалар, эвенонлар аразына калбарган социалистик чырыштың он хонуктарда түңгөйлү сураар, үш дугаар эвенондо дактаамал тивлекти болуп келген. Ону Дадар-оол Сайын-Белекович Арапчор удурутурар. Ол эвенон 1600 тонна сизгени белеткээң. Инда ажалдап турар механикаторлар Иван Шыдарай, Булчун Чабын-оол, Федор Чайнаа, Артур Серен олар хүн норманы 120-130 хуу чедир күүседип келгенер. Чолаачылар Санчат Сайын-оол, Сулдун Марты-оол эвенонун кескен сизгениң 1000 ажыл тонназын малчыннарның кыштагаларында чедирген.

Ол ишкан совхозтун бир болган ийи дугаар эвенонлары мал чөмү белеткээр плаңыңарың ажыр күүседипкен. Олар түз-тузуңда 1000 ажыл тонназы кылганар. Ол ажеволярның (удрукчулары Виктор Довуу, Виктор Чооду) кезигүнери мурнакчы эвенонга чедер дөң бо хүнерде кызымак ажалдап туралар.

Совхоз бо чылдын нитриңиң малынга 4900 тонна мал чөмү белеткээр планың 5000 тонна ажыр кыла берген. Амгы үеде мал чөмүң белеткелди уламчылап турар.

В. ЗРЕНЧИН. Тес-Хем район.

УЗУКТЕЛ ЧОК

«Сүт-Хөл» совхозтун Биров салбырынның төп шамнады бо хүнерде ажыл хейнишканың. Чаа дужутту хүлээп алырыңа шамнаа эки белеткээр. Мур ажыл тонна тараа кире бээр складтарын септөөң, дезинфекциялан, цементтөөң. Тараа уаар ускуштарын, хүүректарың белеткөөң. Тараа артылар машиналарын шимээңиң, ажылчыннарның чугаа-сооду, оон-моон тараа сөөрткен машиналарын даажы өртөңден орайга чедир-ле үргүлүзүң. Бирөө, Кызыл-Тайга, Ишкин салбырларынның төп шамда амдыыңдыла 450 тонна агың-агың тараа культураның дүшкөн. Шамда тараа артылар 3 машина үзүңгелдерин чок ажалдап турар. Ол ажалда 18 кижиге хаара туттуңган. Складтарда 400 тонна тарааны артылаан, урган.

Аныктардан Нина Монгуш, Анчымаа Ондар, Раиса Кара-Сал тарааны шынарлыг артылап келгенер. Совхозтун анымак чөлаачың Сергей Лопсаң, Чадаана автобазаның чөлаачың Андрей Монгуш олар кестинге тарааны ховуда шөптөң саалаң чокка сөөртүп туралар. Шамда тарааны түдүр-дүжүрүңгени Роман Бужугет, Александр Монгуш, Кара-Сал Валерий олар кызымаккап кирип, мактатканнар.

О. БОРАШ. Чөв-Хемчиги район.

КУРЛАВЫРЛАРНЫ ТУРГУЗАР

Монгуш-Тайга районуң шөлдеринде бо чылдын сизгени багай эвес үңгөн. Оң ачымыңда кадарчылар боттарыңга алган түз-түс онаалдарың чедир болган ажыр күүседип шыдаанар. Районуң левизкэринде черлерниң сизгени кезип доозупкан. Ычанганш районуң ажыл-ишчилери Тес-Хемге элечкеп барып, мында мал чөмүң белеткелдиңде инспекциниң кирип туралар. Ак-Чыраада сизгениңерге районун Культура бажыныңың «Дамырак» агитбригадасы алдан барып, солун программалык концертти, кынону көрүзүп турар.

Сууруң удуз назылың чуртакчылары, школалыңар Берт-Арыг деп черден хей сизгени белеткээңер. «Малчын» совхозтун Тоолайыг салбырынның сарык кадарчылары сизгени белеткелдинге багай эвес киришкенер. Оларның шитинден Очур Хомушкун эки ажалдааш, бодунуң даалгазың ажыр күүседип алган. Алды Теректинге бөшкү кадарчың Көк-оол Чамын нитриңиң малынга сизгени белеткээр планың өске шитерин мурнап күүсеткен.

Устү Теректинге кезип ап болуур сизгени ам-лаа бар. Ычанганш кадарчылар ол чугула ажалды ам-лаа уламчылап, мал чөмүң курлавырын тургузуу алыр дөң ажалдап туралар.

И. ДОСТАН.

Чөв-Хемчиги районуң «Хөндөргей» совхозунда тараа ажалдады уламчылап турар. Сентябрь 17-ге чедир 721 гектар черниң тараанын кестирген, оң 506 гектарын бастырган. Ычанганш ам 6780 центнер тараа шамда кирген. Хайнышканың ажыл-иш-

те хаара туттуңган тарааның аразында эрес-нызымак мурнакчылар эвээш эвес. Оларның бирээзи Ним Давыг-олович Хертен хүнде кызыр үлүүн 130-140 хуу нуусонап турар.

ЧУРУНТА: К. Хертен, Х.-К. МОНГУШТУҢ фотоу.

СССР-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНДЕ

Сентябрь 19-та СССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң хурамы болуп, 1979 чылдын сес айларының дүргүзүңда СССР-ниң экономикалык болгаш социал хөгжүдүзүңгү Күрүнө планының болгаш Күрүнө бюджетиниң күүседилгени түңгөйлүң көрүп, 1980 чылда план болгаш бюджет төлөвилелерин чугаалашкан.

Калбарган социалистик чырыштын түңгөйлүңде бо чылдын сес айларының дүргүзүңда экономикалык хөгжүдүзүңгү улам ийиңгичи чедип алдыңган. Айттыңган үе дүргүзүңда үлестүр бүүдүүшүңүңгү хөмчөөли 1978 чылдын хамырашкан үезинде деңгээрге 3,6 хуу улгатаң. Чонун амдырал деңгээлин беддериниң программасы чедип кеттиң боттанып турар.

Ийиңгиче чамдык министрлөр продукцияң чамдык он чугула хөвирде ийиңгичи бүүдүр болгаш бөөр, кол фондурлар болгаш бүүдүрүгө күчүңүң ажалдап киирер талазы-биле онаалдарың чедир күүсеткөөң. Демир-орук транспорту чөмү ажалдаашкан. Чамдык министрлөр куш-ажылды бүүдүүшүңүңгү өстүрерини онаалдарың чедир күүсеткөөң.

Илгертинге четкестерин чылдар болгаш план-биле 1979 чылда доктааттыңган онаалдарың чугаа-жың чедир хандыран талазы-биле хөмчөгелерин ажалдап кылырын болгаш чылдын артык үезинде боттандырың СССР-ниң министрлөрүңа, ведомстволарыңга болгаш эвилелдеринге республикаларын Министрлер Чөвүлелиниң ажалдааштың. 1979—1980 чылдын күсүк чыгырларында бүүдүрүгелерин болгаш организациаларың аң кыска хуусаада белеткелди ийиңгичи чыгууларын улам доңду хандырың, демир-орук транспортуң ажалын үңгүзүң-биле ажалдадың;

Эвилелдешкен республикаларын Министрлер Чөвүлелиниң, СССР-ниң Көдө ажалдааштың министрлөрүң, СССР-ниң Белеткелдер министрлөрүң, СССР-ниң Көдө ажалдааштың техникалык күрөмчөлөрү дужут ажаап алышканың болгаш кедээ ажалдааштың продуктуларын белеткээриниң, күзүн чаагай тараа тарыгазың бол-

гаш агыс аңдаргазың дүргөн чордарыңың, ол ишкан мал чөмүң өмөңгөп алырыңның темпизин күштелдирериниң база мал фермаларың болгаш мал чөмүңиң хөмчөгелерин мал кыштагаларыңга белеткээриниң талазы-биле ажалдарың өң дүргөн доозарыңче улганды хөмчөгелерин алыр хүлээлгелиң.

Чонун күзүңдүң-биле сарып ап турарың хөмчөгөл барандарың бүүдүрүгелерин күсүдүрүңгө нөмөдө курлавырларын дөңгө тыварыңны онаалдарың хамырашкан министрлөрүңгө берген.

1980 чылда СССР-ниң экономикалык болгаш социал хөгжүдүзүңгү Күрүнө планының база Күрүнө бюджетиниң төлөвилелерин чугаалаштың жип тура кол кичтөөңгөйниң чурттуң экономикалык болгаш социал хөгжүдүзүңгү кол айттыңгаларың:

бүүдүрүгө күчүңүң, материалдык, күш-ажыл, сарык чыгууларын улам ажалдап кылыр ажалдааштың, бүүдүрүгө эвес ажалдарың болгаш чидиргиниң чыдаарыңче;

өртөм техникалык депшилгени дүргөдүрүңгө болгаш бүүдүрүгени интесификацияларын беддеринче, күш-ажылды бүүдүрүгөңүңгү бүүдүрүгө хөмчөгөл өстүрүңгө; кедээ ажалдааштың бүүдүрүгениң ажалдааштың беддеринче, он материал-техникалык базаның быжыгдарыңче, кедээ ажалдааштың бериң турар курлавырларын ажалдааштың;

одалга-энергетика көплекчилик адырларың улам ийиңгичи хөгжүдүрүңгө, электр-энергия болгаш олар чугулуң бүүдүрүгелерин чөп ажалдааштың, кара болгаш өңүг металлургияның база ийиңгичи үлестүрүңүң продукцияңга улаус ажалдааштың ийиңгичи хөмчөгелерин улам доңду хандырың, демир-орук транспортуң ажалын үңгүзүң-биле ажалдадың;

чонун улам өзүп өрөк-өргөдүрүңгө хандырың-биле үлестүрү хөмчөгөл бараандарың бүүдүрүгелерин чөп болгаш шынарын беддеринче;

капчылап салдыңгыңарың ажалдааштың кириер болгаш он чугула объектилерге мөңгө-нөриңне, ажалдап турар бүүдүрүгелерин техника талазы-биле чаартың четкестерин

болгаш чаарты тургузарың дүргөдүрүңгө, бүүдүрүгө күчүңүң доктааттыңган хуусааларыңда ажалдааштың кириеринче болгаш шингөдип алырыңче, доолабаан түдүрүгө темпизин дика кыдырыңгың;

«Планнашканың өкилдер баа бүүдүрүгениң ажалдааштың болгаш ажалдааштың шынарын беддеринче ажалдааштың механизминде сарык ажалдааштың дугайында» СЭП ТК-ның болгаш СССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын күүседип талазы-биле хөмчөгелерин боттандырыңгыңче улгандырган.

Чурттуң экономикалык хөгжүдүзүңгү үңгөңиң айттыңгаларың дугайы СЭП ТК-ның сьезизиниң, партия ТК-ның оң соондогы Планнарның шитирлерин база СЭП ТК-ның Чингине секретары, СССР-ниң Дээди Сөвдиниң Президиумунун Даргазы эш Л. И. Брежневтин айттыңгыңарың удузтулга болдуруң, планың балдырлаашкан болуруң хандырың база 1980 чылда болган оң дараазыңда чылдарда улаус ажалдааштың түрүңүңгө хөгжүдүзүңгө өржөк чугула тарамакыңга байдаларың тургузарың, она ишкан чонун амдырарың материалдыг болгаш культура денелени улам ийиңгичи беддерин барымдааштың, 1980 чылда СССР-ниң экономикалык болгаш социал хөгжүдүзүңгү Күрүнө планының база Күрүнө бюджетиниң төлөвилелерин эвилелдешкен республикаларын Министрлер Чөвүлелиниң даргаларың биле, СССР-ниң министрлериң биле болгаш ведомстволарың удрукчуларың биле кады эжилдешкен республика бүүдүрүгени айым-биле түстүстүп көөриң СССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Президиумунга лааскан.

1980 чылда планың болгаш бюджетин төлөвилелерин СССР-ниң Дээди Сөвди көөр кылдыр кириер.

СЭП ТК-ның Политбюро кезигүү, СССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш А. Н. Косыгина хураага чүгө чугаалаан.

СССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң туралың ажалдааштың СЭП ТК-ның секретары В. И. Долгих биле М. С. Горбачев киришкен. (СЭТА).

М. А. СУСЛОВТУҢ БРЯНСКИГЕ ЧОРААНЫ

БРЯНСК. (СЭТА). СЭП ТК-ның Политбюро кезигүү, СЭП ТК-ның секретары М. А. Суслов сентябрь 19-та Брянскиниң болгаш область партия-ажыл-агың актив-биле ужурашкан.

СЭП-ниң XXV съезизиниң шитирлерин, дөрткү чылдын болгаш нитриң-биле беш чылдын онаалдарың областың ажалдааштың чоннарың канчаар күүседип турарың дугайың, экономикалык болгаш социал хөгжүдүзүңгү планнарны канчаар боттандырың турарың дугайың партия обкомунуң бирги секретары Е. И. Силенко, ужурашканың өске-да киришчилери чугаалаан.

М. А. Суслов үлестүр болгаш кедээ ажалдааштың бүүдүрүгени хөгжүдүзүңгү, ажалдааштың чорукту беддериниң, бүүгө-ле бар курлавырларын ажалдааштың айттыңгаларыңга доктааган. Малдын

чөм базаның улам ийиңгичи ажалдааштың, оң баш саны болгаш продуктулуң өстүрүңгөңүң өржөк чугулазың онаалдап демделгөн. Күрүнө онаалдарың болгаш алдыңган социалистик хүлээлгелерин күүседип, материал, энергетика болгаш күш-ажыл курлавырларын канчаар дөң демисел бүүдүрүгө, тузат, организациа бүүдүрүгө хөмчөгөл болгаш турар ужурут деп, М. А. Суслов демделгөн. Чаартыңгаларың чедипкиңери дүргөңе мелионнарга чедирг болгаш турарың, ону беш чылдын планнарны боттандыра дөң бүү улаустун демиселиң ийиңгичиңерин чугула чөмөп болгаш турарың чедип алыр херек.

«Иеологтуг, политика-кижиизилгелг ажалды улам ийиңгичи өкилдер дугайында» СЭП ТК-ның доктаалында көдүрүлгөн сорулалар дуга-

ында ужурашкыңга тоңдарай чугаа болган. Ол доктаалды күүседип политикакижиизилгениң хөвөө улам буртуңгаларың, ону тургузуу турарыңда боттуң четкестерин чылдарың, пронагаданың теориятыңгү денелени, ажалдааштың болгаш тоңдарай болуруң беддер, оң амдырар-биле, ажалдааштың болгаш политикакижиизилгелерин чоругалар шитирлар-биле хандырылааның быжыгдар ужурут деп айткан.

Дайныч-чөлаачылар турраскаалыңа М. А. Суслов четкестер сааган. Ала-чурттуң Улут дайныңның фронтдаларыңа амыттыңдан чырыңган мадырларын тураскаалың ол сактың сулаан.

М. А. Суслов олда хүн Москвага чоруткан, Аарпортка ону Брянск хоорайны болгаш областың партия база совет удрукчулары барып удуңнер. (СЭТА).

ХЕМЧЕГЛЕРНИ АЛАЙ

В. И. Ленин атыг «Тыва даг-дугу» комбинатың транспорт цегиниң келээлине додде ар чүк сөөртүр машиналарга болгаш бульдозерлерге туду турар гаражтарың хандыры белиң үңгөн. Ол гаражтар дээр Ак-Довурактын тудуужуларынның бо чылдын ажалдааштың кире объектиери-дир. Ону чогуур хуусаазында ажалдааштың кире дөңгө хөвирде бригадаларың мында мөңгөң, ажал-иш хайнышканың. Каш хонук буртугаар маңа студентилерниң тудуужу отрядтары ажалдап, ажалды эзеп шуудаткан. Ам аар чүк сөөртүр машиналарынң гаражын септөөң көрүзүңүң тудуу доозулган. Мында монтаж болгаш шевердел ажалдарың, машиналар турар черин хандырың кылып, бетоннаар ажал арткан. А бульдозерлер гаражында ажал моон элзеп шуудан, мында база-ла шевердел болгаш монтаж ажалдарың, бетоннашкың чоруу турар. Ийиңгичи гаражтарың аразында амдырал хандырылган чорутуу белиң үңгөн, ам ийиңгичи кызыт доозуп турар. Бо

бүү ажалдарың Социалистик Күш-ажылды Мадыры К. Х. Данзырынның, Тыва АССР-ниң алдарыг тудуужу Салчак Кара-оолуң, Виктор Савыдың, Делег Хомушкунуң, шеверлекчи Зинаида Салчактың, Галина Кузенианың болгаш өске-да тудуужу болгаш монтажчылар, слесарьлар, электриктер бригадалары мында чорудуп турар.

— Мээң бригадам ам амдырал хандырылган чорутуу тудууна тудуужу салып турар. Тудуужу болгаш хоодуг материалдарың үзүлбөс болза моон кол тудуу бо чылдын ажалдааштың кире-биле шеверлекчилерге хүлээдиңтер бис. Моон мурнуула бо гаражтарга мастерлер коммандары болгаш дуулаалар цегинге, ол мыкшаң хандырап тудуштурулазыңга тудуужу салып доозуусуң — деп, Социалистик Күш-ажылды Мадыры, бригадалар К. Х. Данзырың чугаалааш, кымы бригадала кайда, чүк мыкшаң турарың таныштырым. Мадырың бригадаларың кезигүүнө-

айның планың 135 хуу күүседип, эки ажалдааш. Бригада кезигүүнериң Кара-Сал Кара-оол, Хомушкун Начы-оол, Иргит Арбак, Аракчаа Баргай-оол олар эки ажалдап турарың бригадир мактадым.

Машиналар гаражында өрөөлдер Галина Кузенианың, а бульдозерлер гаражында ажал чыдааштың бригадаларың бивозың Кулар, Алды-Кыс Устун, Соруг-оол Куускаалы дэңи мыкшаң мурнакчы, хоодун тудуужулар бар.

Тудуужу бригадаларың ажал-ижи-биле танымжың, чугааладыр, олар бо чылдын бульдозерлер гаражың ажалдааштың киреңгени бүүдүрүгелер А ар чүк сөөртүр машиналарынң гаражында ажал ам-даа хөй: ону дескиңдер панель таналарың кылдыр, монтаж ажалдары оон-даа хөй, чымыдың кылып, чырыктың тургузуу тура-лаа, темп оожуң, машиналар турар шөлдериң бетоннаар — ажал-ла хөй. А бир эвес мында ажалдап турар бригадаларың салык, оларның арга-дугулазың алгаш көөр болза кызыл-даа гаражтарын, амдырал хандырылган чорутуу бо чылдын ажалдааштың киреңгени Зинаида Салчактың шеверлекчи бригадаларың кезигүүнери ажалдап турар. Кай-даа бригада мында чокка чаз келген.

— Кызыл-Маалык чөп ажалдааштың комбинатың ажалдааштың чурттарың 18 аал чурттар бажының ажалдааштың киреңгени, мында келдиң. Ажалдааштың мөңгө-нөриң тудуужу хөвирде турар. Биске хоодуг чедир келбес-тир, а келген хоодунуң шынарын багай

КОЛ ТӨПТЕРИ — ЭГЕ ОРГАНИЗАЦИЯЛАР

«Изоолотту», политика-кандидаттыг аякка келтирүүнү камсыз кылуу үчүн «Изоолотту», политика-кандидаттыг аякка келтирүүнү камсыз кылуу үчүн «Изоолотту», политика-кандидаттыг аякка келтирүүнү камсыз кылуу үчүн...

«Күш-ажалды хостуу», ЖЛ-нын аттыг совхозунун партия комитетинин базасындагы «Күш-ажалды хостуу», ЖЛ-нын аттыг совхозунун партия комитетинин базасындагы...

«Күш-ажалды хостуу», ЖЛ-нын аттыг совхозунун партия комитетинин базасындагы «Күш-ажалды хостуу», ЖЛ-нын аттыг совхозунун партия комитетинин базасындагы...

«Күш-ажалды хостуу», ЖЛ-нын аттыг совхозунун партия комитетинин базасындагы «Күш-ажалды хостуу», ЖЛ-нын аттыг совхозунун партия комитетинин базасындагы...

«Күш-ажалды хостуу», ЖЛ-нын аттыг совхозунун партия комитетинин базасындагы «Күш-ажалды хостуу», ЖЛ-нын аттыг совхозунун партия комитетинин базасындагы...

Партийжи амыдырал

Программаны чыгуу, социалдык даярдыгы жакшы аялдардын бөлүгүн камсыз кылуу үчүн «Изоолотту», политика-кандидаттыг аякка келтирүүнү камсыз кылуу үчүн...

«Күш-ажалды хостуу», ЖЛ-нын аттыг совхозунун партия комитетинин базасындагы «Күш-ажалды хостуу», ЖЛ-нын аттыг совхозунун партия комитетинин базасындагы...

«Күш-ажалды хостуу», ЖЛ-нын аттыг совхозунун партия комитетинин базасындагы «Күш-ажалды хостуу», ЖЛ-нын аттыг совхозунун партия комитетинин базасындагы...

«Күш-ажалды хостуу», ЖЛ-нын аттыг совхозунун партия комитетинин базасындагы «Күш-ажалды хостуу», ЖЛ-нын аттыг совхозунун партия комитетинин базасындагы...

«Күш-ажалды хостуу», ЖЛ-нын аттыг совхозунун партия комитетинин базасындагы «Күш-ажалды хостуу», ЖЛ-нын аттыг совхозунун партия комитетинин базасындагы...

ИПАТОВЧУ АРГА «ЗИЛАЙРСКИЙДЕ»

Башириянын тараа ажалдагы ичин түлүн. Тарааны эл-башкаларга үзүк чокуу чорудуу турар. Ипатовчу арга-биле тос ажалда-транспорт комплекси-нде каттыгырған Ленин орденин «Зилайрский» совхоз-то бугу техника соксаал чокуу ажалдау турар. Зипанктар-ын ажалын ийи элчилегил ичылды тургуска. «Ниревец» комбайннын соо-биле көрүнүчү мелир чылым дүндүгө бөлүнөт турар.

УТТУНДУРГАН БУЛУҢ

Чая тузугар немежи, өзүп калбарын туурапын ангыла, Эрин суур улам-на чурттагыч боп чагай-жып турары өөрчүгү, боду-нү чериге кичилерин чоргоаракан турары даа үндөйүн. Суур чагайжы-дылазынын талазы-биле эки ажалда, социалист-тик чарышты тилектин бол-ган дөш, суурүн көзө Совеи Тыва АССР-ини Ми-нистрлер Чогулунын шил-ки чорупу Кызыл тутуя ийи уда чеди алган. Со-веттер бажынын чанын-да, ВЛКСМ 60 чылы алде-лар. Пушкин, Комсомоль-скай, Найрыз нудумчулары арыг-сиде болган көрү-шүтү кылдыр чагайжыткан-ган.

МАРШРУТ: ШӨЛ-ШАН

Чөө-Хемчик районда «Болшевик» совхозунун № 2 хову-трактор брига-дасынын механиктерлери бо-хунерде Караганым-Узук-те 120 гектар черийн тара-аан ажал турар. — Биаст ажалдан туурал 12 миң айыктын ужу тара-ны тавычыл, арктанары дорт кесирип турар — деп, бригадир Кызыл-оол Куу-лар чугаалды. — Дүжүт багы эвист-тур, бир гектар-дан 11 центнер чеди турар. Совхозтун дирекциясы партам база ажалтын ко-митет дүжүтү кыска хуу-сада, шынарды болган чидире чок ажал алыр дөш механиктерлер орту-зунда социалисттик чарыш-ты калдырган. Ону чеди ховустан түшөтүр турар. Дүжүтүлдүгү тараалар Даш-оол Ховалды, Хуреш-оол Куулар баштайгы ху-верден өсөдөн өскөлери мурап, нормо баугар үндө 11-та черийн тарааны кесирер турган. 18-20

ЫРАККЫ ЧӨӨН ЧҮКТЕ

«АЖЫЛЧЫН ЭСТАФЕТА» ЕЗУГААР

Чурттуң чөөн чүгүндө ук-саалыг күш өстүрөт эң улук бугурулге черий Хабаровск хоорайнын чогуунда Березов-ка суурга тургуска. Эжиян алыр уксаалыг үш үш мун дагаларын аңа эзырап өс-түрөт. Хабаровск крайнын ажал-ишчилеринин хууунда ажал-агыларын дагаа оол-дарын чаа- бугурулге чери база өстүрүп бээр.

Күш ажалын сайырады-рынга эржемок чугула чаа тууугу хуусаалында барык бир чыл бурунга доозарын тузугулар коллектив шит-тирээ. Шак индыг тузугу-ларын дүргө доозар талазы-биле байлак дүржүлүгүн кол-лектив шиттирээ алган. Ыраккы Чөөн чүкте куш фабрикасы, Некрасовскийн хову кесирер азырап ком-плекси, бригадир фабрикасы-нда ийи элчилер бо беш чылда хууса бетинде ажал-лага киргизген СЭТА-нын корреспондентин В. Березов-ский даянаткан.

Тузугулар болган тууут материалдарын бээр бугуру-лгелер база транспорттар ажалды дүргөдөлгөн гра-фик-планын дем-биле чогаа-дып кылган. Хабаровск край-нын комсомол организациясы күш азырап черийн тузуу шифке алган.

ДЕПУТАТТАРЫНЫ КОНТРОЛЮНДА

Владивостоктун далай өр-төзүмүн коллектив чык-сайгарар ажалдарын меха-низатор талазы-биле беш чылдын төмүндөгү көрдүнгө дийнедил ам чеди алган. Хөб-биле кылар ажалдарын майналар болган механиз-ир-биле солуугу мыла кол согуларын бирээни бугу-турар. Яны-баруу учестоктар-да ажалдан туура улус депу-таттарынын ажал-чорудулга-ны бо чугула согуламы че-дикшигин шиттирээрине илгин берген.

Чаа техниканы шигээди ажалдар график-планын күчөдөлгөн, чүктөтөрн шуу-тур болган үрмөктө дамжы-лаар артык «ажылал тура-рын депутаттар хинап, бо та-лазы-биле боттуг ажалдарын кылды колгон. Далай өртөл-дөө ажалын бирүү нандыг-да чуртту адурун база чудуруп шидар мех-анизатор болуп турар. Машинисттеринин болган меха-низаторинин дузды-биле бир ажалын-на беш чылдын өтөзүндө турганын билдир-ди ам бир шак дүржүлүгө 700 килограмм чүктүт хөй кылдыр чудуруп азы дүжүрүп турар аларган.

Депутаттар бугурулге ажал-чөртөгө илсепкелги кирешешан, далай өртөл-дөө ажалчыларын ажал-дырал байдаларын улам

КИСЛОРОД СУГНУ КАМНААР

Бугурулгенин хемчээтин кызырай сугну камнаар Амурдун целлюлоза-картон комбинатында чеди алган. Целлюлозаны кыска-биле агартып болбазырадыр деп-тир-херекседа мыла ажалга-га кирген. Продукцияны шак ичылар бугурулге, хлор ор-тунга ам кислороду ажалган турар.

ТАЯГАНЫ КЕЖИК-БАЙЛАА

Байкал-Амур магистралы-нын элпизинде тайгаларын бойду байлак комплексти ажалдарыннын планын Чөөн Сибирьтин төрөлгөн шиги-лд элсептирме чогаадып кылган.

Экспедициянын тускай эр-тенигер район бугурулге тускай паспорттарын тымык-тан болган айналар, балык-таар, кат-чыме бага өске-даа үшүштерин чыр дугайында медээлерин мыла демделгел айткан. Тайганын кежик-байлак камыг ажалдар дугайында сумелерин ук пас-порттарда база кирген.

ЧООКТА ЧАА ОРГАНИЗАСТАП ТУРГУСКАН АЖА-АГЫЛАРЫНЫ КОЛЛЕКТИВТЕРИ БОЛГАН ТУДУГУЛАР ОЛ ПАСПОРТТАРЫ АМ АЖАЛАН ЖЕЛЭН ДИП. СЭТА-НЫН КОРРЕСПОНДЕНТИ В. ВА-СИЛЬЯ БИЖӨН.

Толмөлөк-шигиле элсеп-тирме Сибирске болган Ыраккы Чөөн чүкте 160 ми-лион гектар тайга девискээр-ин болган элсептирме шиги-лээ.

БУРУНГУ ШАГЫНЫ АЯЛГАЗЫ

Наваларын, ульчелерин, никилерин, улзелерин болган өске-даа бие улус-тарын эрте-буруну шагда ирлап чорал ажалдар, тоолдары, ирлары Хабаров-скийн хөжүм комсомолунун театрыга база катал чагы-ландыр аңылап турган. Примурьинин улсанын чурт-тукчаларында тууругуна чонун рас-чогаа уран тузу-лук чаа асаамба баштайгы концерттин театрга көзө кер-гүсө.

Укен ажыг хөжүм херек-селдеринин хөй нурууну күч-селикчилер — балмичлар, ачылар, маш белестелерин боттары кылп алган деп, СЭТА-нын корреспонденти Э. Гоголинский бижээ.

40.000 АЖЫГ ЦЕНТНЕРНИ

Бустанай обласка 1979 чылдын тараа көзүндөгө эң эки көрүктүлери «Смирновский» совхозта алдарлаа меха-низатор, Ленин орденини болган Куш-ажалдын Кызыл Тук орденини элчилекти Н. Я. Чеповскийн өг-бүлө эвенозу чеди алган. Дүжүт ажал алышынын Желан үеден бэр өл өг-бүлө эвенозу 40 ажыг муң центнер тарааны бастырган. Тараакы өг-бүлөни баштыкында ангыда, комбайннын оол ктайы Никита Андреевич, ийи огулу — Александр биле Петр база баш-карып турар. Бустанай областын тараа шедеринде ам ийи чүс чыгам өг-бүлөге ажалдап болган эвенолар ажалдан, олар шүттү тараакы-механизаторун ажал-ижини эки үдөтөр-чөжөн көргүтүп турар.

АНЫЯНДАН ДАГДЫНЫК ЧЫ

Муур-Аксина септелге-ту-дугу участогунда холундан ба-ды болган өске-даа чазырап херекседеп ирвас, кеээде-де шевергин ажалын хелтип, бажынын дүгүн чугаладыр таарып алган чоруп, чинге-жек ак арынын анык ижи орте күш-данлан тура, ке-жөкенин кызыл-хүге чеди ажалдан турар. Ону Байлак Донгак азы, алазынын-биле, анаа-ла Аскак-оолунч дээр. Ала-незинден чарым, күш-ажалын орукче кирге-ле, шоо-луг үр-даа болбаан, чаа-да чөөрүн алыз харлап чоруп-ар-дир. Ону намдары болууну үс-чөргөдөрүнүн улуг-та ылгалба: 8 класс доосаш, районун хереклекчилер ни-тиелдиге көзө чүдүрүкчөз ажалдаан, Балгыздыа пре-фектуралык өрөөни доозу турда, шериже келдирти бер-ген, оортан халашкан, катпа-ла көп ажалдан, комсомол кежигүчүге кирген. Өг-бүлө-лүг, ийи үрүтүлгү.

Оон хууза бүдүш-шынары-га хамарылар кым-бир ки-жи калдыр-бир чеме-хала чу-гаалар турганын Байлактын чангыс сууржыларыдан кым-даа дийнаваан, харын «чо-жоноруну тузуп, оларын нарын, бөдүлү-дө кескерттип кылчы келдим. Олардан хөй-дөй бажынарын, электро-станциянын, райгагы чаа туу-дугуларын алап болум мен. Планын 115—120 хуудан ку-дугатайы келдим. Чамдыкта бригадирин-даа хуузелгени күсүсүр-ле-дир мен. Оон ийи профавелл мосткомуну кежигүчү болуп, культура-массалык ажалдар сектору-га база харымлап турар мен. Ажал чөчкөр ийи-деп, ол чугаалар.

— Ияш, даштан-даа ба-жынарын тузуп, оларын нарын, бөдүлү-дө кескерттип кылчы келдим. Олардан хөй-дөй бажынарын, электро-станциянын, райгагы чаа туу-дугуларын алап болум мен. Планын 115—120 хуудан ку-дугатайы келдим. Чамдыкта бригадирин-даа хуузелгени күсүсүр-ле-дир мен. Оон ийи профавелл мосткомуну кежигүчү болуп, культура-массалык ажалдар сектору-га база харымлап турар мен. Ажал чөчкөр ийи-деп, ол чугаалар.

— Ничал көрдө, теле-вир, шивал-мактал-даа арып боор-да? — дөрмөгө, Байлак ор-там: — Хомулар чүве чо. Сеп-телге-туугу участогуну ад-министриязында, ВЛКСМ райкомунан болган комите-динде, Тыва септелге туугу-трестин хуузелде бижектер, өртөктөг белестер дөш, ка-лымын өл дээр. 1976 чыл-ды соңгыраагы тилектичи-ли», «Коммунист күш-ажалдын шалпычы» деп аттыг, ийги кварталдын

түндөк-биле СЭКП райкомунун, райукукомунун Хуузел-де шиварында-даа кирдим — дей-бир.

— Тузугу мергежилер калгыт ияш белдип турар силер? — деп улам синактым.

— 1979 чылдын чазынын-да бир ай хуусаалыг курс эртекен, тузугу-лашынын тускай мергежилер чеди алдым. Оон ангыда чыл са-мында чагыдып, номчуп тура-рым «Строитель» деп сет-күүл, комсомол чырдыкчы-ныын өөредилгез болган ростоуларынын «Хожулар ту-рарлар чок ажалдар» деп эгезилерин мен дегин, орту кирип турар.

бирде бистер-даа тилээр-ле-дир бис. Хамык жүрү кайы-кайызын ажал каарында эвес, дүржүлүгүмөсүлүп, чет-пестерини айтып, эдер ар-галарын даял, тып-даа тура-рымыста. Хожулар турарлар-ын илердин, аларга дагы-лыкчыларын быжылаары ка-лы-даа бригадаларда чачыл-бозу берген. Бо талазы-биле Нина Дегер-оола дууртан шөвөрдөкчилер бригадасы эки ажалдан күш-ажалдын бугу-рукчүлүгүн болган ажалдын шынарын өшкөндү талазы-биле чамык дүржүлүгүн мөөнөп алган. Мен дагылык-чынын өөрөкчөнүн турган, бодум база дагылыкчы апар-тым. Ол болду «Хожулар ту-рарлар чок ажалдар» деп кыйгырылган тыштык колгон. Амгы үеден ийи анык тузугу оолдар Роман Сава, Анд-рей Хертек оларын билдир-шам-бие туугу хөртөгө өө-релди, аларын колдарын элчилерин түр мен. Ол мөөн комсомолчу даалган болуп ту-рар чүве-деп, Байлак хөк-рей-дир.

— Планташкынын экижи-лер болган бугурулгенин ажалынын бедаларына ажал-агы меканизинин салдарын күштөдир дугайында СЭКП ТК-нын болган СЭТА-нын Министрлер Чогулунын док-таалы четпестерге болган шиттирелеттинин айтканы улаанды-лар, дыка хөй чүдөлөрү эле кылларын айтып турары бил-дирип болбай. Бо талазы-биле септелге-туугу участогуну ажалында «кыныч чөр» бар бе? — деп согууралдым.

— Чөк деп болбас. Бистия чогу-на берген туур тү-вөсө — туугу материалдын ийи үзүктөйлү турары. Бо талазы-биле туугулу турар устук чөрлөр бисти хомула-дып турар. Туугу материал-ды-биле халдырыла багы болуп туурамыдан чурттал-болган албан чөрлөринин ту-дугулар тууруктуу тавар-жып, план-график үстүп, ажалчылар аар-саар септел-ге ажалдары-биле кымыгар-латканын турар — деп, аны-ка туугу чугаалдым.

СПОРТ · СПОРТ · СПОРТ

МОСКВАНЫН ДИНАМОЧУЛАРЫ КЫЗЫЛГА ОЙНААР

Москванын динамочулары бистиң республиканын «Динамо» спорт нитилелинге дузалажып, ук нитилелди шөгө алырын Совет Звителиниң төп «Динамо» спорт нитилелиниң коллегиясы шийтирлээн. Ынчангаш бистиң Төрөөн чурутувустун найысылалынын динамочулары Тывага чаңгыс клубчуларыга дузалажып эгелээ. Бо чылдың аягында ол нитилелдин төлөөзи бистиң республикага келгеш, спорттун чадын хөвирлеринге практиктик дузаны көргүсөм.

Оларның өөрүшкүзү

ажаалчыларнын күселбиле 300 дөс мяштарын, хэй дөс чөкөткөрн, катчимистерни олурткан болгаш оортан алдыштан каттан варенсени столвага хаймыдырып ап турар. Хоочуннарнын амьдырал байдалын 40 ажыг кижидиг ажыл-ишчи найыралдыг коллектив харылап турар.

Төрөөн чурттуң, чоңун чаагай чорту дээш боттарынын амы-тынын, калдыкынын харамнамайн чоран, нитилел бүдүрүлгөсинин азы-бүрү адыралыгына эрес-шүдүргү ажылдап келген ат-алдардыг кижилер биске келкири эки билер бис — деп, директор Анатолий Петрович Ковалев чутаалап оор.

Библиотекада номчулга үези

курупте куш-ажылдын болгаш дайындыг хоочуннары дээш кезеде боту чүүлдерни кылып келген болгаш улам хөйүн кылар. Социал хандырылганын тергини, бажы-интернат директору коммунист А. П. Ковалевтин инвалиттерге болгаш кырганнарга бараан болдурган ажыл-ишчи төрөөн чурттуң беким шаандалары-биле демделеткен. Ол — ууус депутаттарынын район Советинин депутаты, Тыва АССР-инин Социал хандырылга министрствонун коллегия кезигичү. Бүгү күнүн, билин, арга-мергежиин кижилерге берип, оларын дугайында бунагыч салышкыны дээш ону бажы-интер-

Чуртталга өрөөлинде

Инвадигтерге болгаш кырганнарга таарышкыны мындыг хэй чуртталга кижиги бүдүрүшкү чаагай чорунун дугайында бүдүрүшкү салышкыны, амьдыралынын хойбузу боту берген чүгө бистиң чуртувуска харын болдунар аргалыг.

Картофель ажаалдазы

дер, уду-дедир дуаалажырлар — боту-ла найыралдыг өг-бүлө боту бергенер. Клубка кинону хүнүн чыгып барып көрүп, библиотекадан номнары номчуп, солуннары, журналдарын хүн санында ап, радиону дыңдап турарлар. Дөргү-төрөдери-биле чагаалажып, кезеде бажыг харылааны тулуп, ынай-баар адылажып-ла турарлар. Кижиниң амьдыралы черде ынды болган.

Эмнелгеде хүдээп алышкын

наттын коллективни хүндүлээр. Ону кижилерниң сеткил-чүрөөнге таарыштыр улам сайыраңгайжырлар дээш, ол моон сонгаар-ла хэй чүүлдерни кылар болдыр чутаалап оор.

Ажыл-ишчи төрөөн чурттуң беким шаандалары-биле демделеткен. Ол — ууус депутаттарынын район Советинин депутаты, Тыва АССР-инин Социал хандырылга министрствонун коллегия кезигичү. Бүгү күнүн, билин, арга-мергежиин кижилерге берип, оларын дугайында бунагыч салышкыны дээш ону бажы-интер-

КУЛЬТУРАНЫН ТӨРӨЛДЕШКЭЭ

Чувашиянын Илья Ульянов аттыг күрүне университетинин профессору Петр Деяскович библиотеканын директору болуп кырында номнар хөй. Оларын кол нуруузу авторграфтыг. Ук библиотеканын Иван Богдановтун «Проболгарлар», «Хан Аспарух» деп чогаалдары, Ангел Тодоровтун, Лазар Мариновтун (Ламарини) номнары, Иван Коестин, Эмил Боевтин, Мария Велевонин болгаш өскөлерин-ла монографияларын көрүп болур.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

СЕНТЯБРЬ 21-ДЕ БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН 10.00—«Уч». Информастыг программа. 10.40—Эртенги гимнастика. 11.05—«Харылаңнар, горнистер!» 11.35—«Мал шынны дилеп». Хэй сервалыг уран-чечен телефильм.

КИНО

СЕНТЯБРЬ 21-ДЕ «НАЙЫРАЛ»: «Өске чүрөк» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.50, 20.40 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Гуаливеринг аян-чоруну» 10.00, 15.00, «Завьяловонун эдлеттиглер» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

НАА-ХЕМ. Бүренин чуртталга упуна Авайган деп шынаалыг делгем кылыг. Артын болгаш муруну талаларын аанмер хаажылаан. Хемп балык-байланын, аанмери тооруктуг, чоогалары, ааннары азы-бүрү кат-тимистиг, меөгүлдериг, малга чөм, кажиге эм ботур азы-бүрү өлүктүг. Чазын — ногак, чайын — түзү-баазын, күзүн — алдып-сарыг өнөгү чайгаар бүткөн хөвис-ле, да кыжын — ине-бүрүдүг найытарлыг аргасамери хөвис-дег ак хары-биле шугулан алган чыдар. Бистиң улуг Төрөөн чуртувустун кайы-лаа чүгө-чүгө шыкан, мында база ажыл-иш, амьдырал-чуртталга кезеде хайнышкыныг.

Чуртталга өрөөлинде

Инвадигтерге болгаш кырганнарга таарышкыны мындыг хэй чуртталга кижиги бүдүрүшкү чаагай чорунун дугайында бүдүрүшкү салышкыны, амьдыралынын хойбузу боту берген чүгө бистиң чуртувуска харын болдунар аргалыг.

Картофель ажаалдазы

болгаш, Голландиянын Тилбург хоорайныга болур маргылдаага ойнаар мен, ол дээр-ге кончуг күштүг грессмейстер составыг маргылдаа болур чүв. Ону чылдың эртерин турар. Оң баштайгызынга тилкенин болган мындыг кижиги мен — деп, Карпов пардалга конференциясыга чутаалап.